

ТИПОВА РЕЦЕНЗІЯ ДЛЯ ОЦІНКИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СТАТТІ

Система рецензування та оцінки рукописів редколегіями є по суті одним із видів широко застосовуваного у науці та техніці експертного методу оцінки. Цей метод — основний засіб публікаційної оцінки в наш час.

Головне завдання рецензування — сприяти суворому та вимогливому відбору творів для видання за їх ідейним, науковим, літературним рівнем. Зовнішніми рецензентами видавництва запрошують висококваліфікованих спеціалістів у тій чи іншій галузі [1].

Рецензування є своєрідним фільтром, що пропускає тільки такі рукописи, які в цілому відповідають певним мінімальним вимогам [2]. Автори роботи [2] відзначають винятково важливу роль інституту рецензентів у науці, який запобігає зниженню загального наукового рівня публікацій.

Однак слід зазначити, що організація рецензування та оцінки рукопису редколегіями здійснюється без урахування властивих експертним методам органічних недоліків. Головні з них пов'язані з проблемами вибору компетентного експерта (рецензента), його суб'єктивізмом при висловлюванні про якість оцінюваного об'єкта (статті), тлумаченням редколегією цих висловлювань. Природне прагнення редакцій до збільшення числа експертів з метою подолання цих недоліків експертного методу оцінки (шляхом усереднення думок) викликає додаткові матеріальні витрати та затримує проходження рукопису.

На основі аналізу опублікованих рецензій можна зробити висновки, що рецензенти висувають до статей надто різні вимоги. До того ж рецензенти часто повторюють зміст роботи і в кращому випадку дають загальну її оцінку («варто публікувати», «дуже цінна»). Цей недолік — наслідок відсутності розроблених вимог до рецензій [3].

Для оптимізації процесу оцінки науково-технічної статті доцільно розробити типову рецензію, яка охоплювала би по можливості весь комплекс критеріїв оцінки. Типова рецензія не тільки полегшить роботу рецензента, а й зменшить роль суб'єктивного фактора.

Відомі окремі спроби формалізації процесу оцінки. Так, М. С. Альтшулер [4] пропонує типову рецензію для галузевого науково-технічного збірника, в якій відбиті питання, пов'язані з оцінкою якості статті. Однак підхід М. С. Альтшулера не усуває головних недоліків експертного методу оцінки. Автор оцінює лише окремі сторони змісту та форми науково-технічної статті, в той час як потрібний комплексний системний підхід при розв'язанні цієї проблеми.

На основі аналізу основних напрямів та критеріїв оцінки науково-технічних статей пропонується скласти комплексну оцінку її з трьох основних складових частин [5]: **очікувана корисність, науково-технічний рівень змісту та літературна форма**. Оскільки ці показники дуже загальні, для конкретної оцінки статті необхідна їх деталізація (введення часткових показників).

Нами були відібрані такі показники очікуваної корисності науково-технічної статті: **партійність та актуальність, відповідність практичним потребам галузі та сфера застосування, потенція та коло читачів**.

Для визначення науково-технічного рівня змісту статті обрані такі показники: **новизна (оригінальність), достовірність (доказовість) та повнота висвітлення матеріалу**.

Оцінка форми науково-технічної статті визначається повнотою та зручністю сприймання її читачем. Виділені такі показники форми науково-технічної статті: **доступність інформації, композиція, мова та досконалість викладу**.

Встановивши окремі показники, сукупність яких ($i=1, 2, \dots, n$) визначає якість певної науково-технічної статті, здійснивши оцінку кожного показника за п'ятибальною системою, слід врахувати, що вагомість (важливість) кожного з них неоднакова. Тому для кожного i -того показника експертним шляхом визначається його вагомість M_i (тобто вводяться вагові коефіцієнти (при умові, що $\sum_{i=1}^n M_i = \text{const} = 1$)). Далі зводимо всі показники до одного узагальненого (комплексного) показника, який виражається формулою

$$K = \sum_{i=1}^n B_i M_i,$$

де K — узагальнений показник якості науково-технічної статті; n — кількість показників, які характеризують якість статті; i — показники; B_i — бальна оцінка i -того показника; M_i — відносна вага мист i -того показника.

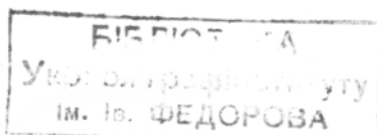
Узагальнений показник якості науково-технічної статті знаходимо за допомогою середньозваженого арифметичного. Для порівняння обирається еталон (стаття, яка має за всіма показниками бал «5»). Порівняння узагальненого показника якості конкретної науково-технічної статті з узагальненим показником якості еталона дає змогу здійснити відносну оцінку, тобто визначити рівень якості конкретної науково-технічної статті.

ТИПОВА РЕЦЕНЗІЯ

Автор (и) _____
 Назва _____
 Обсяг _____
 Мова _____
 Де видається _____
 Рецензент _____

I. Очікувана корисність

	Бал
1. Партийність та актуальність	
значення для розвитку основних напрямків галузі, передбаченого в директивних показниках народногосподарського плану	5
значення для створення нових напрямків галузі	4
значення для розвитку основних напрямків галузі, показники якого не відображені в народногосподарському плані	3
значення для розвитку другорядних напрямків галузі	2
відсутність зв'язку з завданнями, які розв'язуються у галузі	1
2. Відповідність практичним потребам галузі та сфери застосування	
якісні зміни в галузі, наприклад, створення нових типів виробів, принципово нові методи їх виготовлення	5
розв'язання комплексу питань: поліпшення якості виробів, різке підвищення продуктивності праці, вивільнювання дефіцитних матеріалів, зниження собівартості та ціни виробів, підвищення рентабельності, поліпшення факторів праці	4
розв'язання часткових питань, наприклад, рекомендації по поліпшенню параметрів виробів	3
рекомендації, які мають дуже обмежену сферу застосування	2
відсутність будь-яких рекомендацій, або вони даються, але не мають ніякої цінності, а інколи і просто дезорієнтують	1
3. Потенція	
швидка реалізація у виробництві з швидкою окупністю, сприяння розвитку суміжних напрямків галузі	5
швидка реалізація у виробництві з швидкою окупністю	4
швидка реалізація у виробництві	3
реалізація у виробництві пов'язана зі значними труднощами	2
реалізація у виробництві не передбачалася	1

4. Коло читачів	
всі спеціалісти галузі	5
спеціалісти окремих напрямків галузі	4
спеціалісти окремого напрямку галузі	3
окрема група спеціалістів певного напрямку галузі	2
стаття навряд чи зацікавить спеціалістів галузі	1

II. Науково-технічний рівень змісту

1. Новизна (оригінальність)	
нові ефекти, гіпотези, принципи, погляди та підходи, які суттєво відрізняються від попередніх	5
новизна на більш низькому рівні, наприклад, опис нової системи з використанням відомого принципу, опис нових методик тощо	4
незначна новизна, наприклад, опис змін в конструкціях, перевірка яких-небудь положень	3
стаття оглядового характеру	2
широковідомий матеріал	1
2. Достовірність (доказовість)	
чіткі посилання та докази основних положень шляхом логічно несуперечливих міркувань з неспростовними експериментальними результатами	5
постульовані твердження, недостатньо перевірені, які містять висновки, здатні викликати дискусію	4
логічно недбалий виклад, сумнівні посилання, без узгодження експериментальних даних з ходом міркування	3
постулювання чого-небудь, бездоказовий виклад експериментального матеріалу сумнівного характеру	2
алогізм	1
3. Повнота	
повний виклад всіх розглянутих питань без будь-яких неясних моментів	5
не висвітлені деякі другорядні питання, але є посилання на джерела, на основі яких ці питання можуть бути розглянуті	4
не висвітлений ряд суттєвих питань	3
зміст практично не розкрито, але досить чітко було поставлене завдання	2
нечітко сформульовано завдання та відсутнє його розв'язання	1

III. Літературна форма

1. Доступність інформації	
чітка орієнтація читача на предмет дослідження, хороший науково-довідковий апарат, наочні графічні, табличні та інші моделі, побудовані після змістовного аналізу, загальноприйнятність термінології	5
хороший науково-довідковий апарат, загальноприйнятність термінології, графічні, табличні та інші моделі побудовані без особливого змістовного аналізу	4
немає необхідного мінімуму надмірної інформації, немає деяких елементів науково-довідкового апарату, переважність незрозумілими термінами, дуже швидко формалізація без опису явища «сухий» матеріал, що важко сприймається, немає науково-довідкового апарату, вживається незагальноприйнята термінологія, немає моделей, протокольний виклад фактів	3
	2

стаття зрозуміла лише автору, жонгливання математичними символами та поняттями, які ніким не використовуються	1
2. Композиція	
відповідність жанру документа, чітка, логічно правильна структура та пов'язані частини, матеріал всередині частин викладається чітко за планом, послідовно, правильна розбивка тексту на абзаци	5
відповідність жанру документа, чітка, логічно правильна структура та пов'язані частини, але матеріал всередині частин викладається не завжди чітко за планом та послідовно, розбивка тексту на абзаци не зовсім правильна	4
неповна відповідність жанру документа, нечітка структура (відсутність яких-небудь елементів, не всі частини логічно пов'язані, матеріал викладається не завжди послідовно і чітко)	3
невідповідність жанру документа	2
непослідовний виклад матеріалу	1
3. Мова та досконалість викладу	
хороша літературна мова (відповідність нормам мови, правильність слововживання, відсутність повторень, правильність термінології)	5
хороша літературна мова, але зустрічаються незначні мовні та стилістичні похибки	4
«наукоподібний стиль» (без потреби ускладнені поняття та визначення, які не тільки не пояснюють суть того чи іншого поняття, а, навпаки, ще більше утруднюють його розуміння)	3
«кацелярський стиль»	2
неграмотний виклад (граматичні, стилістичні та лексичні помилки)	1

В и с н о в о к

(опублікувати, переробити, депонувати, відмовити у публікації) _____

« » 197 р.

_____ (підпис рецензента)

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. М., «Высшая школа», 1971.
2. Михайлов А. И., Черный А. И., Гиляревский Р. С. Научно-информационная деятельность: ее содержание и место в науке.— У зб.: Мждународный форум по информатике, т. 1. М., 1969, с. 26—98.
3. Фельдблюм И. С. Организация восходящего потока информации в процессе и по результатам разработок.— У зб.: Обмен опытом в электронной промышленности, вып. 7. М., 1969, с. 103.
4. Альтшулер М. С. Типовая рецензия для отраслевого научно-технического сборника.— «НТИ», серия 1, 1971, № 4, с. 23—25.
5. Даенман Б. Д. Комплексная оценка научно-технической статьи.— У зб.: Книга, редактор, інформація. К., «Наукова думка». 1973, с. 134—140.

B. D. DAENMAN

**PATTERN REVIEW FOR THE ESTIMATE OF SCIENTIFIC
AND TECHNICAL ARTICLES**

S u m m a r y

Pattern Review for the estimate of scientific and technical articles is offered, worked out on the basis of systematic complex approach. A quantitative estimate of quality of scientific and technical articles is given. Pattern review may be used in the work of scientific-technical publishing houses and sections of scientific and technical information.
